

ביאורים

בנוגע לשאלתו השנייה של מלך כוזר על האגדות עונה החבר ארבע תשובות אפשריות, מתוכן נראה היום שלוש מהן בעזרת ה'. ריה"ל מסביר שחז"ל משתמשים בדרכי סיפור על מנת להעביר רעיונות עמוקים. דרך זו מצויה גם בקרב סופרים המספרים סיפור כדי להעביר מסר. זהו כלי מצוין משום שאינו מפעיל רק את כלי הלוגיקה שלנו (לא רק השכל מעבד את המידע החדש) אלא את כל החושים שלנו. כשאנו שומעים סיפור אפשר ממש לחוש, לראות, להריח ולשמוע. על ידי כך אפשר להבין את הרעיון הטמון בדברים בצורה מוחשית וחיה יותר, וממילא גם להפנים את הרעיון. יש מאמרי חז"ל אחרים שנראים משונים בעינינו משום שהם דיברו על דברים שראו ברוח קודשם. הדבר דומה לכפר נידח ופרמיטיבי שלפתע הגיע אליו אדם מהישוב והתחיל לספר לתושביו על פלאי הטכנולוגיה, דברים שנשמעים להם רחוקים מהדמיון ומשונים מאד. לצערנו, כך גם אנחנו, כיוון שאין בינינו מי שהגיע למדרגתם של חז"ל הקדושים דבריהם נראים רחוקים בעינינו, לא מחמת חיסרון שיש בהם חלילה, אלא מקטנותנו אנו. סוג שלישי של מאמרי חז"ל הוא המשלים. משל הוא סיפור בעל שתי משמעויות שונות, חיצונית ופנימית. המשמעות החיצונית נראית פשוטה וברורה, ובכך גורמת לזלזול בקרב מי שרואה את המשלים ולא מדקדק בהם. אך האמת היא שיש משמעות פנימית ועמוקה שהיא העיקר, והיא נושאת עמה חכמה רבה. המשל הוא כלי מצוין להעברת רעיונות עמוקים בדרך שלא ייפלו לידי ההמון. חינוך האומה והנהגת הכלל הם תחומים שחכמי הדור צריכים להוביל. הם מורי הדרך האמיתיים ולהם החכמה הדרושה לכך. כיוון שהמדרשים נאמרים בדרך משל, רק להם יש הגישה להבין את דבריהם ולהעבירם להמון.

הרחבות

אגדות חז"ל

ובאשר להגדות. כעת ניגש החבר לענות על שאלתו השנייה של ריה"ל (בסעיף סח). ריה"ל מבדיל בין ארבעה סוגי אגדות: א. יש אגדה שמטרתה להביע רעיון מסוים, ולצורך כך מתוארת בסיפור שלא באמת יכול להתקיים. למשל- "כשירד ריבון העולמים למצרים" מבטא את הרעיון שיציאת מצרים הייתה ברצון ה'. ב. מראות רוחניים של חז"ל. ג. משלים שכלפי חוץ נראים פשוטים אך טומנים בתוכם חכמה גדולה. ד. אגדות שאין בהן פשט ברור, ויש לעיין בדבריהם כדי לעמוד על כוונתם.

הרמב"ם מדגיש בעיקר את הסוג השלישי שבאגדות חז"ל, היינו המשלים. "כי דבריהם יש להם, נגלה ונסתר... על דרך חידה ומשל" [הקדמה לפרק חלק ג; ועיין עוד הקדמת הרמב"ם למשנה, ה]. ניתן לראות שהרמב"ם מבאר אגדות חז"ל גם באופן הרביעי שהציג ריה"ל (עיין הקדמת הרמב"ם למשנה, סוף פסקה ה). גם את הסוג הראשון מצאנו בדברי הרמב"ם, שאומר על שני סוגי אנשים שלא הבינו את עומק דברי חז"ל "ולא הבינה אחת משתי הכיתות שהם על צד מליצות השיר" [מורה נבוכים ג, מג]. את הסוג השני שראינו בחלוקה של ריה"ל לא מצאנו אמנם בדברי הרמב"ם, אך ר' אברהם בן הרמב"ם שהושפע מאוד מדרכו של אביו כותב "ונוסף לזה חלק המעשיות שמתחלק לארבעה, ומהם השני- שנראו בחלום כדרך הנבואה" [מאמר על אגדות חז"ל].

שאלות לדין

מהי הדרך הנכונה לעיין באגדות חז"ל?

הייתכן שהאגדות שבתלמוד נכתבו בעבור "אחד בדור או בדורות"? לשאר האנשים אין מה ללמוד מהם?

ובאשר להגדות, הרי יש מהן המשמשות הצעה והקדמה לענין שרוצים לחזקו ולאשרו, כגון: "אמרו כשירד רבון העולמים למצרים", לחזק את האמונה שיציאת מצרים אמנם הייתה בכונה מה', לא במקרה ולא באמצעים פתחבולות בני אדם ורוחניות כוכבים ומלאכים וישים, וכל אשר יעלה על לב החושב, אלא בדברו יתעלה לבדו. ואמרו על דרך מה שאומרים 'כפיכול', רצונם לומר: אם היה יכול לקרות כך וכך - היה כך וכך. ואף על פי שזה אינו בתלמוד, ואינו נמצא אלא בקצת הסדורים, אך עם זאת פאשר תמצא כמוהו הרי הוא על דרך זו, כמו שאמר מיכיהו לאחאב: "ראיתי את ה' ישב על כסאו וגו' ויאמר ה' מי יפתה את אחאב וגו' ויצא הרוח" וגו', ושאר המאמר, ולא היה באמת יותר מאמרו "הנה נתן ה' רוח שקר בפי כל נביאיך אלה", ומה שזלזל זה הקדמה והצעה מליצית, מאמצת ומחזקת את המאמר הזה שהוא אמת.

ומהן ספורים ממראות רוחניים שראוים. אין להתפלל על החסידים ההם שיראו צורות, מהן דמיוניות, לעצם התיחדותם וזכור שכליהם, ומהן צורות שיש להן מציאות מבחוזן, כמו שראו אותן הנביאים, וכן בת קול שלותה אותם בבית שני, מדרגה למטה מהחזון והדבור. ואל יחשב לרחוק מה שאמר ר' ישמעאל: "שמעתי בת קול שפונה קמתי כיונה", וזולת זה, היות שהתבאר מפעמד משה ואלהו מה שעושה זה אפשרי, וכאשר באה בו ההגדה הנאמנה - חזבים לקבלו. ופרש אמרו "אוי לי שחרבתי את ביתי" פאשר פרש "וינחם ה' ויתעצב אל לבו". ומהן מה שהן משלים, מנחמים לסודות חכמות שנמנע גלויים, הואיל ואין תועלת בהם להמון, והם מציעים לחקירה וחיפוש ליחידים, וזכה בהם מי שראוי להם, אחד בדור או בדורות.

